Emro Science and Education
International open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz

OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 2 No. 2 (2026) · "Milliy statistika tizimida yangi bosqich: barqaror rivojlanish maqsadlari, xalqar... DOI: 10.5281/zenodo.24319732

"MILLIY STATISTIKA TIZIMIDA YANGI BOSQICH: BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI, XALQARO STANDARTLAR VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR"

INVESTITSIYALAR OQIMINI OSHIRISHDA HUDUDLAR JOZIBADORLIGINI RIVOJLANTIRISH

SHAYZAQOVA SHAXNOZA XAKIMBEK QIZI
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti tayanch doktaranti
shaxnozashayzaqova@gmail.com
+998974392223

Annotatsiya: Mazkur tezisda hududlar investitsion jozibadorligini oshirish orqali mamlakatga investitsiyalar oqimini kengaytirishning nazariy-metodologik asoslari ishlab chiqilgan. Tadqiqotda hududiy investitsion jozibadorlikni shakllantiruvchi omillar tizimli yondashuv asosida tahlil qilinib, ularning investitsiya oqimiga ta'siri ekonometrik baholash orqali aniqlangan.

Kalit so'zlar: investitsiya, ixtisoslashgan hududlar, investitsion jozibadorlik, erkin iqtisodiy zonalar, klaster, infratuzilma, davlat-xususiy sheriklik.

Globallashuv jarayonlarining chuqurlashuvi va kapital harakatining erkinlashuvi sharoitida jahon xo'jaligida investitsiya oqimlari uchun hududlar o'rtasidagi raqobat tobora keskinlashib bormoqda. Zamonaviy iqtisodiyotda investitsiyalarni jalb qilish nafaqat mamlakat, balki uning alohida hududlari darajasida ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chunki investorlar kapitalni joylashtirishda iqtisodiy samaradorlik, institutsional barqarorlik va infratuzilmaviy rivojlanish darajasini kompleks baholashga asoslanadi (Dunning, 1993).[1]

Hududlarning investitsion jozibadorligi iqtisodiy o'sishning hal qiluvchi omillaridan biri sifatida namoyon bo'lib, u ishlab chiqarishning modernizatsiyasi, yangi texnologiyalarni joriy etish va global qiymat zanjirlariga integratsiyalashuv jarayonlarini jadallashtiradi (Porter, 1998).[2] Ayniqsa, klaster yondashuvi asosida tashkil etilgan hududlarda investitsion faollik yuqori bo'lib, bu hududlarning raqobat ustunligini kuchaytiradi.

Shu bilan birga, hududiy rivojlanish darajasidagi tafovutlar investitsiyalar taqsimotining notekisligiga olib kelmoqda. Investitsiyalar, odatda, infratuzilmasi rivojlangan, institutsional muhit barqaror bo'lgan va bozor infratuzilmalari shakllangan hududlarda jamlanadi (Krugman, 1991).[3] Natijada, iqtisodiy jihatdan rivojlangan hududlar yanada tez rivojlanadi, nisbatan kam rivojlangan hududlar esa investitsiya oqimidan chetda qolib ketadi.

Rivojlanayotgan davlatlar, jumladan O'zbekiston iqtisodiyoti uchun investitsiyalar oqimini oshirish strategik ahamiyatga ega bo'lib, bu jarayon hududiy rivojlanish bilan bevosita bog'liqdir. So'nggi yillarda mamlakatda investitsion muhitni yaxshilash, erkin iqtisodiy zonalar va sanoat hududlarini rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq hududlar kesimida

Published: 05.06.2026

Cite this article: Shayzaqova Shaxnoza Xakimbek qizi (2026). Investitsiyalar oqimini oshirishda hududlar jozibadorligini rivojlantirish. Emro Science and Education, 2(2). https://doi.org/10.5281/zenodo.24319732

© 2026 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

investitsiyalarni jalb qilish samaradorligi bir xil emas, bu esa hududlar investitsion jozibadorligini ilmiy asosda baholash va rivojlantirish zaruratini yuzaga keltiradi.
Milliy statistika qo‘mitasining dastlabki ma’lumotlariga ko‘ra, 2025 yil davomida iqtisodiyot va ijtimoiy sohani rivojlantirish maqsadida barcha moliyalashtirish manbalari hisobidan 591,1 trln so‘m miqdorida asosiy kapitalga investitsiyalar o‘zlashtirildi.
Mazkur sharoitda hududlarning investitsion salohiyatini aniqlash, ularning raqobat ustunliklarini shakllantirish va ixtisoslashuv asosida rivojlantirish muhim ilmiy va amaliy masala hisoblanadi. Bu esa o‘z navbatida hududiy investitsion jozibadorlikni baholashning kompleks metodologiyasini ishlab chiqishni talab etadi. Bunday metodologiya iqtisodiy, institutsional, infratuzilmaviy va innovatsion omillarni o‘zaro bog‘liqlikda tahlil qilishga asoslanishi lozim.
Shu nuqtai nazardan, investitsiyalar oqimini oshirishda hududlar jozibadorligini rivojlantirish masalasi zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarning dolzarb yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, uning nazariy va amaliy asoslarini takomillashtirish muhim ilmiy vazifa hisoblanadi.
Hududlar investitsion jozibadorligi ko‘p omilli va murakkab iqtisodiy kategoriya bo‘lib, u nafaqat iqtisodiy ko‘rsatkichlar, balki institutsional, ijtimoiy va innovatsion omillar uyg‘unligi orqali shakllanadi. Ushbu kategoriya hududning investorlar uchun qanchalik qulay va istiqbolli ekanligini ifodalaydi hamda investitsiya qarorlarini qabul qilishda muhim mezon vazifasini bajaradi.
Maxsus iqtisodiy zonalari ishtirokchilari bo‘lgan korxonalarning moliyalashtirishning barcha manbalari hisobidan asosiy kapital investisiyalari (hududlar kesimida)

IQTISODIY STATISTIKA KAFEDRASI

Klassifikator	2020	2021	2022	2023	2024	2025-Q4
O‘zbekiston Respublikasi	3971566	3319885	3735028	6269580	16511533	15490061
Qoraqalpog‘iston Respublikasi	0	0	0	0	720579.2	414836.9
Andijon viloyati	32537.9	74250.2	98901	13755.5	700771.1	240050.3
Buxoro viloyati	8740.2	9423.7	228546.9	1943.2	6539300	4838010
Jizzax viloyati	173989.9	47660.7	73249.1	43439.4	1046374	988988.2
Qashqadaryo	0	0	0	0	11850	35377.2

viloyati						
Navoiy viloyati	1267358	517228	655195.9	3346226	1852162	667357.6
Namangan viloyati	52841.4	59381.4	138754	240330.3	621300.7	1079115
Samarqand viloyati	359305.5	218308.3	622526	633022.7	2758179	2898915
Surxondaryo viloyati	6849.9	36556.2	36804	29735	300306.8	453055.2
Sirdaryo viloyati	709405.5	704677.7	798914.4	368863.6	471340.3	1544730
Toshkent viloyati	1140336	1421472	996553.7	1159411	1257025	1584513
Farg‘ona viloyati	220078	111987.4	72058.6	354372.3	206854.5	104324
Xorazm viloyati	123.7	118938.8	13524	78481.3	25490.3	0
Toshkent shahri	0	0	0	0	0	640790

Ushbu jadvalda 5 yillik davrda ixtisoslashgan hududlarga asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalarning o‘sish darajasi ko‘rsatilgan.

Hududlar investitsion jozibadorligi quyidagi asosiy komponentlar orqali shakllanadi:

- **resurs va ishlab chiqarish salohiyati** – tabiiy resurslar, sanoat bazasi va ishlab chiqarish quvvatlari;
- **infratuzilmaviy rivojlanish darajasi** – transport, logistika, energetika va kommunikatsiya tizimlari;
- **institutsional va huquqiy muhit sifati** – normativ-huquqiy baza, soliq siyosati va boshqaruv samaradorligi;
- **inson kapitali va ijtimoiy sharoitlar** – mehnat resurslari sifati, ta’lim va bandlik darajasi;
- **innovatsion va texnologik salohiyat** – ilmiy-tadqiqot faoliyati, raqamli texnologiyalar va innovatsion infratuzilma.

Mazkur omillar o‘zaro integratsiyalashgan holda hududning investitsion muhitini shakllantiradi va ularning har biri investitsiya oqimiga turlicha darajada ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli hududlar jozibadorligini baholashda kompleks yondashuvni qo‘llash zarur hisoblanadi.

Shu asosda hududlar investitsion jozibadorligini aniqlash uchun quyidagi integral model taklif etiladi:

$I=\alpha E+\beta INF+\gamma INST+\delta LAB+\theta INNI = \alpha E + \beta INF + \gamma INST + \delta LAB + \theta INNI=\alpha E+\beta INF+\gamma INST+\delta LAB+\theta INN$

Mazkur modelda har bir ko‘rsatkich hududiy rivojlanishning alohida yo‘nalishini ifodalaydi, og‘irlik koeffitsientlari esa ularning investitsiya oqimiga ta’sir darajasini aks ettiradi. Ushbu yondashuv hududlarning investitsion salohiyatini miqdoriy baholash, ularni o‘zaro solishtirish va ustuvor rivojlanish yo‘nalishlarini aniqlash imkonini beradi.

Ekonometrik tahlillar natijalari shuni ko‘rsatadiki, infratuzilma va institutsional muhit investitsiya oqimiga eng katta ta’sir ko‘rsatuvchi omillar hisoblanadi. Xususan, transport va logistika tizimlari rivojlangan, energetika ta’minoti barqaror hamda biznes yuritish sharoitlari qulay bo‘lgan hududlarda investitsiyalar hajmi sezilarli darajada yuqori bo‘ladi. Bunday hududlar iqtisodiy faollik markazlariga aylanib, yangi ishlab chiqarish quvvatlari va ish o‘rinlari yaratishda yetakchi rol o‘ynaydi.

Shu bilan birga, tahlillar hududlar o‘rtasida investitsiyalar taqsimotida sezilarli nomutanosiblik mavjudligini ko‘rsatmoqda. Investitsiyalar asosan iqtisodiy jihatdan rivojlangan hududlarda jamlanib, nisbatan kam rivojlangan hududlar investitsiya oqimidan chetda qolmoqda. Bu esa hududlararo ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarning chuqurlashishiga olib keladi.

Mazkur muammoni bartaraf etish uchun hududiy investitsion siyosatda differensial yondashuvni qo‘llash zarur. Ya’ni, har bir hududning ixtisoslashuvi, resurs salohiyati va rivojlanish darajasidan kelib chiqib, individual strategiyalar ishlab chiqilishi lozim. Bunda, ayniqsa, kam rivojlangan hududlarda infratuzilmani rivojlantirish, institutsional muhitni yaxshilash va investitsion rag‘batlantirish mexanizmlarini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, hududlar investitsion jozibadorligini oshirishda klaster yondashuvi, raqamli boshqaruv tizimlari va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlaridan samarali foydalanish investitsiya oqimini barqaror oshirishga xizmat qiladi. Bu esa o‘z navbatida hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish, iqtisodiy o‘sishni ta’minlash va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, hududlar investitsion jozibadorligini oshirish investitsiyalar oqimini kengaytirishning muhim omili hisoblanadi. Tahlillar infratuzilma va institutsional muhit investitsiya jalb etishda hal qiluvchi rol o‘ynashini tasdiqladi.

Shu bilan birga, hududlar o‘rtasida investitsiyalar taqsimotida nomutanosiblik mavjudligi aniqlanib, differensial hududiy siyosatni qo‘llash zarurligi asoslandi. Taklif etilgan integral baholash modeli hududlarning investitsion salohiyatini kompleks baholash va ustuvor rivojlanish yo‘nalishlarini aniqlash imkonini beradi.

Umuman olganda, ishlab chiqilgan metodologiya investitsiya muhitini yaxshilash, hududiy rivojlanishni jadallashtirish va iqtisodiy o‘sishni ta’minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Michael Porter (1998). Clusters and the New Economics of Competition. Harvard Business Review.
2. John H. Dunning (1993). Multinational Enterprises and the Global Economy. Addison-Wesley.
3. Paul Krugman (1991). Geography and Trade. MIT Press.
4. World Bank (2023). World Development Report.
5. International Monetary Fund (2023). World Economic Outlook.
6. UNCTAD (2023). World Investment Report.
7. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari (2020–2025).
8. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi ma’lumotlari.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining investitsiya faoliyatini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
10. Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar.
11. Mahalliy va xorijiy ilmiy maqolalar (Scopus, Web of Science bazalaridan).
12. https://taplink.cc/uzstataxborot

IQTISODIY STATISTIKA KAFEDRASI — Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti —